

ශ්‍රී ලංකාවේ පැරණි ජල කළමනාකරණය මගින් වර්තමානයට ලබාගත හැකි ආදර්ශය (දැදුරු ඔය ආශ්‍රිත කෂේත්‍ර අධ්‍යයනයක ප්‍රතිඵල ඇසුරිනි)

වන්දන රෝහණ විනානාවිච්චි
ජ්‍යෙෂ්ඨ කජිකාවාරිය, පුරාවිද්‍යා හා උරුම කළමනාකරණය,
ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය, මිහින්තලේ

1. ප්‍රවේශය

ශ්‍රී ලංකාවේ මුල් ජනාවාස පිහිටුවා ගැනීමට වඩාත් යෝග්‍ය ගුමිය ලෙස ආර්යයන් තෝරාගනු ලැබුයේ වියලි කලාපීය ප්‍රදේශයය. තම කෘෂි කාර්මික කටයුතු සඳහා සුදුසු පරිසරයක් (ගෞතික හා ස්වභාවික සම්පත්) මෙම ප්‍රදේශයෙහි පිහිටා තිබීම ඊට බලපෑ ප්‍රධානතම සාධකය විය. වියලි කලාපයේ පවතින විශේෂත්වය වන්නේ වසරේ වැඩි කාලයක් වැසි නොලැබීම ය. මේ නිසා වියලි කාලයේදී මෙම ප්‍රදේශ ඔස්සේ ගලායන ගංගා, ඇළ දොළ ඔස්සේ වැඩි ජලයක් ගලා නොයයි. මේ හේතුවෙන් වියලි කලාපීය ප්‍රදේශවල වාසය කරන ජනතාවට කෘෂිකාර්මික හා අනෙකුත් කටයුතු සඳහා අවශ්‍යකරන ජලය රැස්කර තබාගැනීම ඉතාමත් වැදගත් විය. මේ සඳහා මූලිකවම ගම් වැව් හෙවත් කුඩා වැව් ඉදිකෙරුණු අතර, පසුව ජනගහනය ක්‍රමයෙන් අධිකවත්ම වඩාත් දියුණු වාරි තාක්‍ෂණ ක්‍රම කෙරෙහි අවධානය යොමුවිය. එහෙයින් ගංගාවල් හා ඔයවල් හරස්කර අමුණු තනා ජලය හැරවීම, එම ජලය ඇළ මාර්ග ඔස්සේ විශාල වැව් කරා රැගෙනයාම වැනි විවිධ තාක්‍ෂණික ක්‍රමයන් ආරම්භ විය.

වියලි කලාපයේ එක් ප්‍රධාන සීමාවක් ලෙසින් ද, පුරාණ දක්ෂිණ දේශය ඔස්සේ ගලාගිය ප්‍රධාන ජල මාර්ගයක් ලෙසින් ද දැදුරු ඔයට වැදගත් ස්ථානයක් හිමිවේ. දැදුරු ඔයේ පවතින වැදගත්කම වටහාගත් පුරාණ පාලකයෝ ඒ ආශ්‍රිත වාරි මාර්ග ක්‍රම ඉදිකිරීමෙහිලා උත්සුක වූහ. මේ පිලිබඳව අවධානය යොමුකළ මුල්ම පාලකයා වූයේ මහසෙන් රජු ය. දැදුරු ඔය ආශ්‍රිත වාරි කර්මාන්ත දියුණු කිරීමෙහිලා වැදගත්ම දායකත්වය සපයන ලද්දේ දක්ෂිණ දේශයේ පාලකයාට සිටි පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු විසිනි.

අතීතයේ සිටම ප්‍රදේශයේ පැවති ජල හිඟය දැදුරු ඔය ආශ්‍රිතව වාරි කර්මාන්තයන් ඉදිවීම කෙරෙහි බලපෑ ප්‍රධානතම හේතුව විය. නිරන්තර වැසි නොලැබීමත්, ගුහන ජල මට්ටම වඩාත් ගැඹුරින් පිහිටා තිබීමත් හේතුවෙන් කෘෂිකාර්මික කටයුතුවලට මෙන්ම අනෙකුත් අවශ්‍යතාවයන් සඳහා ද මෙම කලාපයේ ජලය සීමිත විය. දැදුරු ඔය දෝණියේ වාරි කර්මාන්තය නගා සිටුවීමේ අදහස පළමුවෙන් පැරකුම් රජුට පහළ වන කාලය වන විට මෙම ප්‍රදේශයේ කෙත්බිම් වලින් වැඩි කොටසකට ජලය සැපයෙන්නට ඇත්තේ ගම්වල කුඩා වැව්වලට වර්ෂාවෙන් රැස්කරගත් ජලය මගිනි. බොහෝ කෙත්බිම් වියලි කාලයේ දී වහා නොකරන්නට ඇත. වඩාත් සමතලා නොවූ මෙම ගුම් ප්‍රදේශයේ පවතින අභියෝගය ජයගැනීම සඳහා මනාවූ පරිපාලනයක් සහිත වාරි මාර්ග පද්ධතියක අවශ්‍යතාවය වටහාගත් පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු දැදුරු ඔය ආශ්‍රිතව දියුණු වාරි පද්ධතියක් බිහිකරලිය.

මෙම පර්යේෂණය මගින් අවධානය යොමුකර ඇත්තේ දැදුරු ඔය හා එහි පෝෂක ප්‍රදේශයේ තිබෙන පුරාණ වාරි කර්මාන්ත කෙරෙහිය. විශේෂයෙන් ම දැදුරු ඔය නිම්නයේ මධ්‍ය ප්‍රදේශය තුළ වාරි මාග් සම්බන්ධයෙන් වන පුරාවිද්‍යාත්මක සාක්ෂි රාශියක් හඳුනාගැනීමට ඇත. මෙම නිර්මාණ සම්බන්ධයෙන් ක්‍රමවත් පුරා විද්‍යාත්මක ක්‍ෂේත්‍ර අධ්‍යයනයක් මේ දක්වා සිදුකොට නැත. එසේම විවිධ ස්වභාවික හා මානව ක්‍රියාකාරකම් හේතුවෙන් මෙම සාක්ෂි ඉතා වේගයෙන් විනාශවෙමින් පවතින බව පැහැදිලිය. මෙම සාක්ෂි උපයෝගීත්වයෙන් දැදුරු ඔය ආශ්‍රිත පුරාණ වාරි කර්මාන්තයන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වයේ නිර්මාණාත්මක ව්‍යුහය සහ තාක්ෂණික ක්‍රමෝපායන් පිළිබඳව හඳුනාගැනීම මෙන් ම ඉන් වර්තමාන සමාජයට ලබාගතහැකි ආදර්ශයන් පිළිබඳව පරීක්ෂා කිරීම ද මෙම කෙටි නිබන්ධනයෙන් අපේක්ෂා කරනු ලැබේ.

2. භෞතික ස්වභාවය

වර්තමාන තුගෝලිය බෙදීම් අනුව වියළි කලාපය හා තෙත් කලාපය උතුරු දෙසින් වෙන් කෙරෙන මායිම වශයෙන් දැදුරු ඔය සලකනු ලැබේ. මාතලේ කඳුවැටියේ පාකඳු ආශ්‍රයෙන් ඇරඹෙන දැදුරු ඔය කුරුණෑගල හා පුත්තලම දිස්ත්‍රික්ක හරහා සැතපුම් 87 ක් (කිලෝමීටර් 142) ගලා යමින් හලාවතට උතුරින් මුහුදට එක්වේ (Arumugam. 1969. 365). කිඹුල්වානා ඔය, හක්වටුනා ඔය, කොස්පොතු ඔය, මහුරු ඔය හා කොළමුණු ඔය මෙහි ප්‍රධාන පෝෂණ ජල මාර්ග වෙති (දැදුරු ඔයේ ප්‍රධාන ශාකා).

උතුරින් ම ඔය නිම්නයෙන් හා රත්තමිබල ඔය නිම්නයෙන් ද, නැගෙනහිරින් මහවැලි නිම්නයෙන් ද, ඊසාන දෙසින් කලා ඔය නිම්නයෙන් ද, දකුණින් මා ඔය නිම්නයෙන් හා කඩුපිටි ඔය නිම්නයෙන් ද, බටහිරින් සාගරයෙන් ද සීමාවනු වර්ග සැතපුම් 1,022 ක (වර්ග කිලෝමීටර් 2,161) ප්‍රමාණයකින් දැදුරු ඔය නිම්නය සමන්විතවේ. මෙහි ඉහළ කොටසෙහි වර්ග සැතපුම් 576 කි. පහළ කොටසේ වර්ග සැතපුම් 446 කි. (rumugam. 1969. 365). පෝෂක ප්‍රදේශයේ වාර්ෂික වර්ෂාපතනය පාරිසරික කලාප අනුව වෙනස්වේ. ඉහළ ප්‍රදේශය තුළ මි.මි. 1,250-1,500 ක සාමාන්‍ය වාර්ෂික වර්ෂාපතනයක් ලැබේ. ප්‍රදේශය පුරාම පවතින මධ්‍ය වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මි.මි. 1,850 ක් පමණ ය. මෙම ප්‍රදේශයට ජලය ලැබෙන්නේ පූර්ණ වශයෙන්ම වර්ෂාව මගිනි. දැදුරු ඔය මගින් අක්කර අඩි 12,222,000 ක ජල ප්‍රමාණයක් වාර්ෂිකව මුහුදට එකතුකරන අතර මින් අක්කර අඩි 968,000 ක් ඊසානදිග මෝසමේ දී හා අක්කර අඩි 254,000 ක් නිරිතදිග මෝසමේ දී මුහුදට එක් කෙරේ (rumugam. 1969. 365).

3. ඓතිහාසික ජනාවාසවීම

වි ගොවිතැන ප්‍රධාන කෘෂි කර්මාන්තය කරගත් ලංකාවේ පුරාණ ජනතාව එම කටයුතු වඩාත් පහසුවෙන් කරගැනීම පිණිස තම ජනාවාස ගංගාශ්‍රිතව පිහිටුවා ගනු ලැබූහ (මව.7. 43-44). අතීතයේ දී ජප්ජර නදිය (මව.68. 16) ලෙසින් හැඳින්වුනු දැදුරු ඔය ආශ්‍රිතව ද මෙලෙස පැරණි ජනාවාස පැවති බවට සාධක සොයාගෙන තිබේ. විශේෂයෙන්ම ජනාවාස පැතිරියාම සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු ලබාගත හැකි ක්‍රි.පූ. 2 සිට ක්‍රි.ව. 2 අතර කාලයට අයත් ශිලා ලේඛන දැදුරු ඔය නිම්නයේ ස්ථාන ගණනාවකින් හමුවී ඇත (IC. 1970. 75 අංක 954 හා 962). මෙම ලිපිවලින් අනුරාධපුර මුල් යුගයේ මෙම ප්‍රදේශයේ පැවති සමාජ තත්ත්වය පිළිබඳ තොරතුරු ලබාගත හැකිය.

ප්‍රදේශයේ පෞරාණික ශිලා ලේඛන කිහිපයක අඹනගරේ අඹතොට, මුකළුගම හා නෙලගම යන ස්ථාන නාම සඳහන්වේ (IC. 1970). මෙවැනි ග්‍රාම නාමවලින් පැහැදිලි වන්නේ ඒ වන විට මෙම නිම්නයේ ස්ථාවර ජනාවාස බිහිවී තිබුණු බවය. ක්‍රි.පූ. අවසාන භාගය වන විට දැදුරු ඔය ආශ්‍රිතව බිහිවුණු අම්බට්ටකෝල නම් ජනපදයක් පිළිබඳව තොරතුරු සඳහන් වේ.

ක්‍රි.පූ. 2 වැනි සියවසේ සිට ක්‍රි.ව. 8 වැනි සියවස තෙක් කාලයට අයත් සෙල්ලිපි ගණනාවක්ම වර්තමාන ඊදි විහාරය ආශ්‍රිතවත් අවට ප්‍රදේශයෙන් තිබීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ අනුරාධපුර මුල් යුගයේ සිටම මෙහි ජනාවාස ව්‍යාප්තව පැවති බවයි. රෙලගම, හරගම, වටනගම හා පටගලේ යන ප්‍රදේශ නාමයන් මෙම ලේඛනවල සඳහන් වේ (නිකොලස්. 1979. 125).

දැදුරු ඔයට සමීප නුවරකන්ද ආශ්‍රිතව පුරාණ ජනාවාස පැවති බවට සාධක ඇත. ක්‍රි.පූ. 1 වැනි සියවසේ සිට ක්‍රි.ව. 6 වැනි සියවස දක්වා කාලයට අයත් ශිලා ලේඛන රාශියක් නුවරකන්ද හා අවට ස්ථාන කිහිපයක තිබේ (IC. 1970. 71-2 අංක 913-931). මේ ප්‍රදේශයේ තිබෙන ශිලා ලේඛනවලින් පැරණි සමාජ තත්ත්වය පිළිබඳව තොරතුරු ලබාගත හැකිය. ගම් පාලනය කළ ගමිකයින්, ප්‍රධානින් වූ පරමකවරුන්, ගාණ්ඩාගාරිකවරුන් වූ බඩකරිකයන් වැනි නිලධාරීන් පිළිබඳවත් පෙහෙකරුවන්, අසරුවරුන්, ආචාරීන් වැනි වෘත්තිකයන් පිළිබඳවත් තොරතුරු හෙළිවේ (IC. 1970. අංක 913-931).

ක්‍රි.ව. 1 වැනි සියවසෙන් පසු 10 වැනි සියවස දක්වා වූ කාලයට අයත් සෙල්ලිපි ගණනාවක් ද දැදුරු ඔය නිම්නයේ ඇතැම් ස්ථානවලින් හමුවේ. සංගමුව විහාරයේ තිබෙන 6 වැනි සියවසට අයත් ලිපියක ගෝණගිරි හා මහවලගම යන ස්ථාන පිළිබඳව සඳහන් වේ (නිකොලස්. 1979. 119). වැල්ලැගල ඇති පළමුවැනි සියවසට අයත් ලිපියක එම ප්‍රදේශයේ කඳු පනහේ දිසාව ම යනුවෙන් හඳුන්වා ඇත (නිකොලස් 1979. 122) මේවන විට රජරට දිසා අනුව කොටස් හතරකට බෙදා තිබුණු අතර දැදුරු ඔයෙන් සීමාවුණු දක්බිණ දේශය හෙවත් දක්බිණ පස්ස එක් දිසාවක් විය. 6 වැනි සියවසේ සිට එය යුවරජුගේ රාජධානිය වී තිබිණ මෙම තත්ත්වය 12 වැනි සියවස තෙක් පැවතුණු අතර එම සියවස අවසානයේ දී දක්බිණ දේශය හා මලය දේශය එකතුකොට මායා රට්ඨ (මායාරට) ඇතිකරන ලදී (නිකොලස් 1979. 19). දැදුරු ඔය ආශ්‍රිත ප්‍රදේශය පොළොන්නරු සමයේ දී වැදගත් දේශපාලනික කේන්ද්‍රස්ථානයක් විය.

දැදුරු ඔය පෝෂණ ප්‍රදේශයේ පිහිටි හස්විශෙලපුර හෙවත් වර්තමාන කුරුණෑගල ප්‍රදේශය දඹදෙණිය යුගයේ දේශපාලනික වශයෙන් වැදගත් කේන්ද්‍රස්ථානයක් විය. දඹදෙණියේ රජ කළ සිව්වැනි විජයබාහු රජු (ක්‍රි.ව. 1270-1272) මේ පුරය වටා ප්‍රාකාරයක් හා දිය අගලක් කරවා ඇත (මව.88. 53-60). රටේ අගනුවර බවට කුරුණෑගල පත්වූයේ දෙවැනි බුවනෙකබාහු (ක්‍රි.ව. 1292-1332) රජුගේ කාලයේදී ය (මව.90. 60). හතරවැනි පරාක්‍රමබාහු (ක්‍රි.ව. 1302-1326) රජු ද තම රාජධානිය බවට පත්කරගන්නා ලද්දේ කුරුණෑගලයි (මව.90. 60).

පළමුවන පරාක්‍රමබාහුගේ දේශපාලන කාර්යයේ පළමු පියවර වූයේ සිය මළුවෙන් වූ කිරිති ශ්‍රී මේඝ රජුගෙන් පසු ක්‍රි.ව. 1140 දී පමණ දක්බිණ දේශයේ පාලකයා බවට පත්වීමයි (ල.වි.වි.ල.ඉ. 1972 පි. 420). හෙතෙම දැදුරු ඔය නිම්නයේ පිහිටි වර්තමාන පඩුවස්තුවර ආශ්‍රිතව පරාක්කමපුර නමින් නගරයක් ඉදිකර එහි සිට දක්බිණ දේශයේ පාලන කටයුතු මෙහෙයවූ බව පුරාවිද්‍යාත්මක සාධකවලින් පැහැදිලි වේ. දිවයිනේ අගරජු වීමේ අභිප්‍රායේ මූලික පදනම දක්බිණ දේශයේ දී සකස්වූ බව කිවහැකිය. රජු ප්‍රථමයෙන් ප්‍රදේශයේ ආර්ථික සංවර්ධනයක් ඇතිකිරීම කෙරෙහි යොමුවිය (මව. පරි. 68 පෙළ 7-15). දක්බිණ දේශයේ කෘෂි කාර්මික කටයුතු දියුණු කිරීමට අදහස් කළ පරාක්‍රමබාහු රජු තම නිලධාරීන්ට උපදෙස් දී උනන්දු කරවා ඇත (මව. පරි. 68 පෙළ 7). විශේෂයෙන්ම ප්‍රදේශයේ පැවති වියලි දේශගුණික තත්ත්වය කෙරෙහි අවධානය යොමුකළ රජු දක්බිණ දේශයේ ප්‍රධාන ජල මාර්ගය වූ ජප්පර නදිය (දැදුරු ඔය) ආශ්‍රිතව වාරි මාර්ග තැනීම කෙරෙහි යොමුවිය (මව. පරි. 68 පෙළ 16). දැදුරු ඔය ස්ථාන තුනකින් හරස්කර අමුණු බැඳ ගොවිතැනට අවශ්‍ය ජලය සපයාදීමට හෙතෙම පියවර ගෙන ඇත.

“ අහසින් වැටෙන එකඳු දිය බිඳක් පවා මනුෂ්‍ය ප්‍රයෝජනයට නොගෙන මුහුදට ගලා නොයායුතුය ”

යන ප්‍රකාශය පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් කරන ලද්දේ දැදුරු ඔය ආශ්‍රිතව වාරි කර්මාන්ත ආරම්භ කරන අවස්ථාවේ දීය (මව. පරි. 11-2).

4. අන්තර්ගතය

දැනුම සහ හැකි තිබෙන බඳු ප්‍රදේශයේ තිබෙන පැරණි වාරි කර්මාන්ත ප්‍රධාන වශයෙන් ජල සම්පාදන ක්‍රම දෙකක් මත පදනම්ව සකස්වී තිබෙන බව පැහැදිලිය.

1. අමුණු ආශ්‍රිත ජල සම්පාදනය.
2. වැව් ආශ්‍රිත ජල සම්පාදනය.

වශයෙන් හඳුනාගත හැකි මෙම ජල සම්පාදන ක්‍රම අතර අනන්‍ය සම්බන්ධතාවක් පැවතුන බව හඳුනාගැනීමට පුළුවන.

4.1. අමුණු ආශ්‍රිත ජල සම්පාදනය

කිසියම් ජල මාර්ගයක ගලායන ජලය වෙනතකට හරවා යැවීම සඳහා පටු හෝ වඩාත් යෝග්‍ය ස්ථානයේ ඉදිකරනු ලැබූ බැම්ම "අමුණ" ලෙසින් හැඳින්වේ. සංස්කෘත හා පාලියෙහි සඳහන් වන "ආවරණ" යන පදයෙන් ආරම්භවී ආවරණ > අවුණ > අමුණ වශයෙන් එය සකස්වූ බව පරණවිතානයන් පෙන්වා දී තිබේ (IC. 1970. 103). ශිලා ලේඛන හා වංසකථා මූලාශ්‍රවල අමුණ ඉදිකිරීම පිළිබඳ තොරතුරු රැසක් සඳහන්වන බැවින් පුරාණ ශ්‍රී ලංකාවේ වාරි කර්මාන්තයේ ප්‍රධාන කොටසක් ලෙස අමුණ නිර්මාණය පැවති බව තහවුරු වේ.

දැනුම සහ ආශ්‍රිතව පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රාජ්‍ය සමයේ ඉදිකරන ලද අමුණ තුනක් පිළිබඳව මූලාශ්‍රයේ සඳහන් වේ (ම.ව. පරි. 68 හා 78). මින් කොට්ඨාසයේ, සුකර නිප්පර හා දෝරදත්තික යන අමුණ හෙතෙම දක්වන දේශයේ පාලකයාට සිටි සමයේදී ද ජප්පර නිප්පර නම් වූ අමුණ දිවයිනේ අගරජු ලෙස පොළොන්නරුවේ රාජ ප්‍රාප්ත වූ පසුව ද ඉදිකර තිබේ.

4.1.1. කොට්ඨාසයේ අමුණ

ලංකාවෙන් මෙතෙක් හමුවී තිබෙන දැව අමුණක් පිළිබඳව වූ වැදගත් සාක්ෂි රැසක් බිංගිරිය ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ මොලඵලිය මංකඩ ග්‍රාමයට සීමාවූ දැනුම ඔයෙන් අනාවරණය කර ගැනීමට හැකිවිය.

මෙම දැවමය අමුණ, පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු දක්වන දේශයේ පාලකයාට සිටි කාලයේ දැනුමඔය හරස් කොට ඉදිකරන ලද ප්‍රධාන අමුණක් ලෙස සැලකෙන කොට්ඨාසයේ අමුණ බවට විශ්වාස කළ හැකි තොරතුරු මගින් අනාවරණය කරගත හැකිය. මූලාශ්‍රයේ සඳහන්වන්නේ කොට්ඨාසයේ අමුණ ශක්තිමත් හා ස්ථිර අමුණක අවශ්‍යතාව පිරිමැසූ බවත් එයින් සාගරය දක්වා ජලය ගෙනගිය බවත් ය (ම.ව. 68. 16-31). ඒ අනුව කොට්ඨාසයේ අමුණ ඉදිකිරීමේ පරමාර්ථය වී ඇත්තේ සාගරය දක්වා වූ ප්‍රදේශයේ කෘෂි කර්මාන්තයට අවශ්‍ය ජලය සැපයීම වන බවයි. මොලඵලිය මංකඩ දැව අමුණින් ආරම්භවන ඇළ මාර්ගය එහි දකුණු ඉවුරට යොමුවී තිබෙන අතර ක්‍රමයෙන් එය ස්වභාවික ඔයක් බවට පත්වී මුහුද දක්වාම ගමන්කරන බව හඳුනාගැනීමට පුළුවන. වර්තමානයේ මෙම ජල මාර්ගය සංගල්ඵ ඔය ලෙස හඳුන්වනු ලබයි. ඒ අනුව කොට්ඨාසයේ අමුණ සම්බන්ධයෙන් දැක්වෙන සාගරය තෙක් ජලය ගෙනගිය පුවත මෙම දැව අමුණ හා සම්බන්ධ ඇළ මාර්ගය සමග මැනවින් සම්බන්ධ වේ. එම තොරතුරු අනුව නිගමනය කළ හැකිවන්නේ මෙම දැව අමුණ පුරාණ කොට්ඨාසයේ අමුණ විය හැකි බවයි.

4.1.2. සුකර නිප්පර අමුණ

දැනුම ඔය හරස් කර ඉදිකරන ලද විශාල ප්‍රමාණයේ අමුණක් ලෙස පුරාණ රිදීබැඳි ඇල්ල අමුණ හැඳින්විය හැකිය. මෙම අමුණ පාදෙතිය-අනුරාධපුර මාර්ගයේ දැනුමඔය පාලමේ සිට පහළ දෙසට කි.මී. 1 ක් පමණ දුරකින් ඉදිකර තිබේ.

සුකර නිප්පර අමුණ දැඳුරු ඔය

මහසෙන් (274-301) රජු විසින් ඉදිකරන ලදුව පළමුවන පරාක්‍රමබාහු (1153-1186) රජු විසින් ප්‍රතිසංස්කරණය කරන ලද නිකවැරටිය ප්‍රදේශයේ පිහිටි මාගල්ලේ වැවට ජලය සැපයීම පිණිස මෙම අමුණ ඉදිකර තිබේ (ම.ව 37. 49 : 68. 33-5). වංශකථාවේ මෙය හඳුන්වා ඇත්තේ සුකර නිප්පර යනුවෙනි (ම.ව 68. 33). පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් සංවර්ධනය කරන ලද මෙම අමුණ ඉදිකිරීමේ පරමාර්ථය ලෙස එහි දක්වා ඇත්තේ මාගල් වැවට ජලය සැපයීම හා ඒ දක්වා වූ ප්‍රදේශයේ කෘෂි කර්මාන්තය නගා සිටුවීමත් ය.

චූලවංශයේ සඳහන්වන්නේ කිඹුල්වානා ඔය හා හකවටුනා ඔය හමුවන ස්ථානයේ රජු විසින් සුකර නිප්පර අමුණ කරවූ බවයි (ම.ව 68. 32-3). වංශකථාකරු අනුව යමින් පාකර් සඳහන් කරන්නේ මෙම අමුණ කිඹුල්වානා ඔය ආශ්‍රිතව තිබුණු බවකි (Parker 1889. 8). එකී ස්ථානය ආශ්‍රිතව පුරාණ අමුණක් සම්බන්ධයෙන් සාක්ෂි ලැබුණ ද එය ඉදිකිරීමේ පරමාර්ථය මාගල්ලේ වැවට ජලය සැපයීම නොවන බව ඉතාමත් පැහැදිලිය. එයින් තහවුරු වන්නේ වංශකථාකරුට කිසියම් අතපසුවීමක් සිදුවී තිබෙන බවයි. ඒ අනුව වංශකථාවේ සඳහන් සුකර නිප්පර අමුණ ලෙස පිළිගත හැක්කේ දැඳුරුඔය හරස්කොට ඉදිකර තිබෙන වර්තමානයේ ඊදිබැඳි ඇල්ල නමින් ව්‍යවහාර වන නටබුන් වූ පුරාණ අමුණ බව පැහැදිලිය.

4.1.3. දෝරදත්තික අමුණ

කිඹුල්වානා ඔය හා මගුරු ඔය අ දැඳුරු ඔයට එකතුවන ස්ථානයේ පුරාණ අමුණක් තිබුණ බවට සාක්ෂි හමුවේ. මෙම ස්ථානය දැඳුරු ඔයේ දකුණු ඉවුරේ පහලයාය හා වම් ඉවුරේ වල්පාලුව යන ගම්මාන දෙකට මැදිව පිහිටා තිබේ.

පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් කරවන ලද දෝරදත්තික නම් වූ අමුණ සම්බන්ධයෙන් විස්තර කරන චූලවංශය

“දැඳුරු ඔය මැද දෝරදත්තික නම් නැත දිය බස්නාවක් ද, මහ ඇළක් ද, කරවා එතැන් සිට ඌරු දොළ දක්වා කෙත් කරවා.....”

යනුවෙන් සඳහන් කර තිබේ. මෙහි ඌරු දොළ ලෙස දක්වා ඇත්තේ සුකර නිප්පර අමුණ යි. ඒ අනුව දෝරදත්තික අමුණේ මූලික පරමාර්ථය වී ඇත්තේ සුකර නිප්පර අමුණ දක්වා වූ ප්‍රදේශය ඍරවත් කිරීම බව පැහැදිලිය. නටබුන්ව පවතින ඉහත කී අමුණේ දකුණු ඉවුරෙන් ඇරඹෙන

පුරාණ ඇළ මාර්ගය මගින් ජලය සපයා ඇත්තේ අමුණට පහලින් වූ සීමිත ප්‍රදේශයකට බව පැහැදිලිය. ගංගා ද්වාරයන් එකට හමුවන ස්ථානය යන අර්ථය ගෙන දෙන දෝරදත්තික යන නාමය දෙමෝදර යන්නට ද සමාන වේ. ඒ අනුව දෙමෝදරට පහලින් වූ ගල් රැන නම් ස්ථානයේ පිහිටි නටඹුන් වූ අමුණ වංශකථාවේ සඳහන් වන පුරාණ දෝරදත්තික අමුණ බව නිගමනය කිරීමට පුළුවන.

4.1.4. ජප්පර නිප්පර අමුණ

වැල්ලව නගරයට ආසන්නව බඹරගොඩ ජනවසම වතු යාය සීමාවේ දැඳුරු ඔයේ වම් ඉවුරේ පුරාණ අමුණක නටඹුන් ඇත. වර්තමානයේ මෙම ස්ථානය රජ බැම්ම නමින් හඳුන්වයි. පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු දිවයිනේ අගරජු ලෙසින් පොළොන්නරුවේ රාජප්‍රාප්ත වූ පසුව ද දැඳුරු ඔය ආශ්‍රිත සංවර්ධන කටයුතු සිදුකර තිබේ. චූලවංශයේ සඳහන් වන ජප්පර නිප්පර අමුණ (මට 79. 67-8) ඉදිවී ඇත්තේ එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙසින් යැයි සැලකීමට පිලිවන. ජප්පර නිප්පර යන නාමය අනුව පැහැදිලි වන්නේ එම අමුණ ඍජුවම දැඳුරු ඔය හරස්කර තිබෙන බවකි. ඒ අනුව වෙනත් ජල මාර්ගයක් සම්බන්ධයෙන් නොමැති වූ දැඳුරු ඔයේම ඉදිකරන ලද ජප්පර නිප්පර අමුණ වර්තමානයේ රජ බැම්ම නමින් හඳුන්වන නටඹුන් වූ පුරාණ අමුණ ලෙස විශ්වාස කළ හැකිය.

4.1.5. මහ මංකඩ අමුණ

දැඳුරු ඔයේ පිහිටා තිබුණු අවසාන අමුණ යැයි සිතිය හැකි තවත් පුරාණ දැව අමුණක සාක්ෂි හලාවත ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයට අයත් රඹේපිටිය හා නරියාගම යන ගම්වලට මායිම්ව පිහිටා තිබේ. මෙම ස්ථානය ව්‍යවහාරයේ ගොඩවැල්ල යායේ මහමංකඩ ලෙස හඳුන්වනු ලැබේ. මෙම ස්ථානයෙන් ලබා ගත් ජලය මුන්නේස්වරම් වැවට හා කරව්ව වැවට යොමුකර තිබෙන බවට සාක්ෂි වේ. ඔයෙහි වම් ඉවුරට යොදන ලද ඇළ මාර්ගය ඉතාමත්ම පැහැදිලිව වර්තමානයේ දී දක්නට ලැබේ.

4.1.6. පොළොන්නලාව-විලගම අමුණ

නිකවැරටියේ සිට සැතපුම් 10 ක් පමණ දුරින් දැඳුරු ඔයේ පහළ ප්‍රදේශයේ දකුණු ඉවුරේ පොළොන්නලාව හා වම් ඉවුරේ විලගම යන ගම්මාන දෙක මැදිවන ආකාරයෙන් ගොඩබිම දෙසට කපන ලද ඇළ මාර්ග දෙකක සාක්ෂි දක්නට ලැබේ. ඔයේ රැස්වන ජලය පිටතට ගමන් කිරීමට හැකිවන පරිද්දෙන් මෙම ඇළ මාර්ග නිර්මාණය කර තිබෙන බව හඳුනාගැනීමට පිලිවන. මෙවැනි ස්ථානයක ජලය රැස්කළ හැකිවන්නේ ඔය හරස් කිරීමකින් පමණි. මේ අනුව ජලය රැස්කිරීම පිණිස මෙම ඇළ මාර්ගවලට පහලින් අමුණක් ඉදිකර තිබෙන්නට ඇත. පොළොන්නලාව හා විලගම යන ගම්මාන දෙකට මැදිව ඉහත සඳහන් ඇළ මාර්ගවලට පහලින් මෙම පුරාණ අමුණ පිහිටා තිබුණේ යැයි අනුමාන කළ හැකිය.

4.1.7. අලවල අමුණ

දැඳුරු ඔයේ ප්‍රධාන අතු ගංගාවක් වන කොස්පොතු ඔය අලවල නම් ප්‍රදේශයේ දී හරස්කොට මුතාන්‍ය පාලකයින් විසින් 1887 දී ඉදිකරන ලද ගල් අමුණට පහලින් වන ස්වාභාවික ගල් තලාවේ ඊට පෙර පැවති පුරාණ අමුණක් පිළිබඳව සාක්ෂි හඳුනාගත හැකිය. කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයේ ඊදිගම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ අලවල ග්‍රාමයේ මෙම ස්ථානය පිහිටා ඇත.

4.1.8. වැලිමළුව අමුණ

දැදුරු ඔයේ වම් ඉවුරෙහි අමුණුගම ග්‍රාමයට ද දකුණු ඉවුරෙහි පන්නව ග්‍රාමයට ද මායිම්ව වැලිමළුව නමින් හඳුන්වන ඔයේ ඉතාමත් ම පවු ස්ථානයක ඔය හරහා සම්පූර්ණයෙන්ම විහිදී යන බෙහෙවින්ම බාදනය වූ විශාල ගල් රැනක් වේ. විශාල වශයෙන් වැලි එකතු වන ස්ථානයක් වන බැවින් මෙම ස්ථානය වැලිමළුව නමින් ව්‍යවහාර වේ. මෙම ස්වාභාවික ගල් රැන උපයෝගී කරගෙන පුරාණයේ අමුණක් ඉදිකර තිබුණ බවට සාක්ෂි හඳුනාගත හැකිය. වාරියපොල ගනේවත්ත මාර්ගයේ අමුණුගම හන්දියෙන් වමට හැරී කිලෝමීටරය ක් පමණ ගියවිට මෙම ස්ථානයට පිවිසිය හැකි වේ.

4.1.9. කිඹුල්වානා ඔය අමුණ

කිඹුල්වාන ඔයට හක්වටුනා ඔය එකතු වන දෙමෝදරට මීටර් 750 ක් පමණ පහලින් කිඹුල්වානා ඔයේ ඉදිකරණ ලද පුරාණ අමුණක නටබුන් හමුවේ. මෙම අමුණ සම්බන්ධයෙන් වංශකථාවන් හි තොරතුරු කිසිවක් සඳහන් නොවේ. එහෙත් ජනප්‍රවාදගත තොරතුරු අනුව යමින් බ්‍රෝහියර් සඳහන් කරන්නේ, මෙම අමුණ කරවීමේ අරමුණ වී ඇත්තේ යාපහුව සම්පයේ පිහිටි තලගල්ල නම් වූ වැටට අතිරේක ජල සම්පාදනය කිරීමට වන බවයි (Brohier 1934. P III. 5). පාකර් කිඹුල්වානා ඔය හරහා දිවෙන දුම්ඊය පාලමට ඉහලින් පිහිටා තිබෙන අමුණක නටබුන් පිලිබඳව සඳහන් කරයි (Parker 1889). පාකර් සඳහන් කරන ප්‍රදේශය ආශ්‍රිතව පුරාණ අමුණක් සම්බන්ධ සාක්ෂි හමු නොවේ. එම තොරතුරු සමාන වන්නේ දුම්ඊය පාලමට සැතපුමක් පමණ පහලින් පිහිටි මෙම අමුණේ නටබුන් සමග වන බැවින් පාකර් ට එහි පිහිටීම සම්බන්ධයෙන් කිසියම් අඩුල් සහගත බවක් ඇතිව තිබෙන බව පැහැදිලිය.

කිඹුල්වානා ඔය අමුණ

4.1.10. හක්වටුනා ඔය අමුණ

කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයේ පොල්පිහිගම ප්‍රදේශය ලේකම් කොට්ටාශයේ අංක 363 ගල්කැටියාගම ග්‍රාමනිලධාරී වසමේ වදුරුස්ස ග්‍රාමයේ රජයේ රක්ෂිත සීමාව තුළ මෙම පුරාණ අමුණ

හත්වටුනා ඔස අමුණ

පිහිටා තිබේ. කුඩා ප්‍රමාණයේ අමුණක් වන මෙය ප්‍රාථමික නිමැවුම් ලක්ෂණවලින් යුක්ත වේ. එසේ වුවද අමුණක බාහිර ස්වරූපය මැනවින් හඳුනාගැනීමට කදිම නිදර්ශණයක් ලෙස මෙය දැක්විය හැකිය. වර්තමානයේ දී මෙම ස්ථානයෙන් හත්වටුනා ඔස ගමන් නොකරන බැවින් මෙය හුදකලා වූ ස්වරූපයක් පෙන්වුම් කරයි. එහෙත් මීට කලකට පෙර මෙම ස්ථානය ඔස්සේ හත්වටුනා ඔස ගලා ගිය බවට පැහැදිලි සාක්ෂි හඳුනාගැනීමේ හැකියාව පවතී. කෙසේ නමුත් මේවන විට හත්වටුනා ඔස මෙම පුරාණ අමුණට මීටර් 400 ක් පමණ ඉහළින් අංශක 24 ක් පමණ නිරිතදිග දෙසට හැරී වෙනත් මගක් ඔස්සේ ගලායන ආකාරය දක්නට ලැබේ. අමුණු බැම්ම සැහෙන පමණ ආරක්ෂාවීම සඳහා හත්වටුනා ඔසේ ගමන් මගේ වෙනස්වීම බලපා තිබෙන බවද හඳුනාගැනීමට පිළිවන.

4.1.11. අමුණු ආශ්‍රිත ඇළ මාර්ග

අමුණු ආශ්‍රිත ඇළ මාර්ගවල ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳව විමර්ශනය කිරීමේ දී එක් එක් ස්ථානවල අමුණු ඉදිකිරීමේ පරමාර්ථ පිළිබඳව තොරතුරු රැසක් අනාවරණය කරගැනීමේ හැකියාව පවතී. වර්තමානයේ ප්‍රතිසංස්කරණය කර තිබෙන ඇතැම් පුරාණ අමුණු ආශ්‍රිත ඇළ මාර්ග පුරාණ පිහිටීම ආරක්ෂාවන පරිදි යළි ප්‍රතිසංස්කරණය කර ඇති මුත් වර්තමානයේ වැඩි වශයෙන් දක්නට ලැබෙන නව ඉංජනේරු ක්‍රමවේදයන් අනුව යෙදූ ඇළ මාර්ග බැවින් පුරාණ ඇළ මං බොහෝ සෙයින් විනාශවී ගොස් තිබෙන ආකාරය හඳුනාගත හැකිය. පුරාණ කොට්ඨාසවලදී අමුණු යැයි විශ්වාස කළහැකි මොළුළු මංකඩ දැව අමුණින් ආරම්භ වන ඇළ මාර්ගය එහි දකුණු ඉවුර ඔස්සේ භූමියේ පිහිටීම අනුව සකසා තිබෙන බව හඳුනාගත හැකිය. වූලවංශයේ සඳහන් තොරතුරුවලට අනුව අමුණේ ජලය ගෙන ගොස් ඇත්තේ රත්තකාර ජනපදයට ය. ඒ සඳහා පළල් වූ මොව් ඇළක් කැප්පවූ බව එහි සඳහන් වේ (මව. 68. 23). මෙම ඇළ මාර්ගය පසුකාලීනව සංශෝධිත ඔස නමින් ව්‍යවහාර වූ බව හඳුනාගත හැකිය. නිකලස් ද සොගල් ඔස යනු කොට්ඨාසවලදී අමුණෙන් ලබාගත් ජලය ගලා ආ ඇළ මාර්ගය වීමට ඉඩ ඇති බව පෙන්වා දී තිබේ (නිකොලස්, 1979. 107). වූලවංශයේ මෙම අමුණෙන් ලබාගත් ජලය සාගරය දක්වා ගෙනගිය බව සඳහන් වීමෙන් නිකොලස්ගේ අදහස නිවැරදි බව පෙනේ (මව. 68. 30-1). මෙම අමුණට තරමක් ඉහළින් මගමංකඩ නම් වූ ස්ථානයේ ඉදිකර තිබුණු තවත් දැව අමුණකින් දැඳුරු ඔසේ වම් ඉවුර ප්‍රදේශයට ජලය ලබාගත් ඇළ මාර්ගයක සාක්ෂි දැකගත හැකිය. එමගින් මුත්තේස්වරම වැව ට හා කරවිට වැව ට ජලය ලබාගත් බවට විශ්වාසයක් පවතී.

දැදුරු ඔය ආශ්‍රිතව ඉදිකරන ලද ප්‍රධාන අමුණක් වන සුකර නිප්පර හෙවත් පුරාණ රිදී බැදී ඇල්ල අමුණ ඉදිකිරීමේ ප්‍රධාන පරමාර්ථය වී ඇත්තේ මහසෙන් රජු විසින් කරවන ලදුව පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් යළි ප්‍රතිසංස්කරණය කරනු ලැබූ මාගල්ලේ වැවට ජලය සැපයීමයි. එහෙත් ඒ සඳහා වන ඇළ මාර්ගය ඍජුවම දැදුරු ඔයේ අමුණ අසලින් ආරම්භ නොවේ. එයට හේතුව වන්නේ අමුණ ඉදිකළ ස්ථානය ඇළ මාර්ගයක් කැපීමට යෝග්‍ය නොවීමයි. එබැවින් අමුණේ ජලය පිටතට ගෙනයාමට උපයෝගී කරගෙන ඇත්තේ අමුණට මීටර් 80 ක් පමණ ඉහලින් දකුණු ඉවුරෙන් දැදුරු ඔයට එකතුවන තලගල්ල ඇළ නම් වූ ස්වභාවික ඇළ මාර්ගයයි. එම ඇළ මාර්ගයේ මීටර් 856 ක් පමණ ඉහළ ප්‍රදේශයෙන් ආරම්භ වන කෘත්‍රිම ඇළ මාර්ගයකට අමුණේ ජලය යොමුකිරීම මගින් මාගල්ලේ වැවට ජලය සැපයීමේ කාර්යය සිදුකර ඇත. තලගල්ල ඇළෙන් ඇරඹෙන එම ඇළ මාර්ගය වර්තමානයේ හැඳින්වෙන්නේ හීන් ඇළ නමිනි.

පුරාණ දෝරදත්තික අමුණේ ජලය ලබාගත් ඇළ මාර්ගය ආරම්භ වන්නේ අමුණේ සිට මීටර් 80 ක් පමණ ඉහලින් එහි දකුණු ඉවුර ආශ්‍රිතව ය. මෙය වර්තමානයේ දී කැපී ඇළ නමින් හැඳින්වේ. මෙම ඇළට එම නම යෙදී ඇත්තේ කැප්ප වූ හෙවත් කපාපු ඇළ යන අදහසින් බව ප්‍රදේශ වාසී මතයයි. දකුණු ඉවුරෙන් උතුරු දිශානුගතව ඇරඹෙන මෙම ඇළ මාර්ගය ඔස්සේ මීටර් 300 ක් පමණ ගිය විට තරමක් වයඹ දෙසට හැරී ගමන් කරයි. මෙම ඇළේ ආරම්භක ඉවුරු දෙපස බෙහෙවින් සෝදාපාච්චට ලක්වී ඇත.

පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් ඉදිකරන ලද නිලගල්ලක වාසි හෙවත් නිලගල් වැවට මෙම අමුණෙන් ජලය ලබාගන්නට ඇතැයි නිකොලස් විශ්වාස කරයි (නිකොලස්, 1959, 6). අභාවිතව ඇති මෙම වැව වර්තමානයේ තලගල්ලේ වැව නමින් හඳුන්වයි. මෙම අමුණින් එම වැවට ජලය ලබාගත් කෘත්‍රිම ඇළ මාර්ගයක සාධක වර්තමානයේදී හඳුනාගත නොහැකිය. හුමියේ, පිහිටීම අනුව ද තලගල්ලේ වැවට මෙම අමුණින් ජලය ලබාගැනීම අසීරුය. එහෙත් වූලවංසයේ ඉතා පැහැදිලිව දක්වා තිබෙනුයේ මෙම අමුණින් ලද ජලය සුකර නිප්පර අමුණ තෙක් කෘෂි කර්මාන්ත කටයුතු කළ බවයි (ම.ව. 68, 38). මේ අනුව මෙම අමුණ ඉදිකිරීමේ මූලික පරමාර්ථය වී ඇත්තේ ඒ අවට ප්‍රදේශයේ කෘෂි කාර්මික කටයුතු දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය ජලය සපයා ගැනීමට බව පැහැදිලිය. වර්තමානයේ දී කැපී ඇළ නමින් හැඳින්වෙන මෙම අමුණෙන් ඇරඹෙන ඇළ මාර්ගයේ ගමන් මග අනුව දෝරදත්තික අමුණේ පහළ ප්‍රදේශයට මෙමගින් ජලය සපයා තිබෙන බව සනාථ වේ. මේ අනුව දෝරදත්තික අමුණ ආසන්නයේ සිට පුරාණ සුකර නිප්පර අමුණට ඉහලින් වූ වර්ග සැතපුම් 9 ක පමණ හුමි ප්‍රදේශයක් මේ නිසා වගා කරන්නට හැකිවූ බව අනුමාන කළ හැකිය.

දැදුරු ඔයේ ඉහළ ප්‍රදේශයේ පිහිටි ජප්පර නිප්පර නම් වූ අමුණෙන් ඇරඹෙන ඇළ මාර්ගය ඔස්සේ වම් ඉවුරු ප්‍රදේශයට යොමුකර තිබේ. අමුණේ සිට මීටර් 40 ක් පමණ ඉහලින් ආරම්භ වන මෙම ඇළ මාර්ගයේ සාධක දැනට බඹරගොඩ ජනවසම වතුසායෙන් හඳුනාගත හැකිය. අතීතයේ දී මෙම ඇළ මාර්ගය මගින් වැල්ලව, රංගම, බඹරගොඩ ආදී ප්‍රදේශවල පහත් බිම් හි පිහිටි කෙත් බිම් සඳහා අවශ්‍ය ජලය සපයන්නට ඇත. වර්තමානයේ හඳුනාගත නොහැකි තරමට මෙම ඇළ මාර්ගය විනාශ වී ගොස් තිබේ.

නිකවැරටියට කි.මී. 10 ක් පමණ ඇති දැදුරු ඔයේ දකුණු ඉවුරේ පොළොන්නලාව හා වම් ඉවුරේ විලගම ආශ්‍රිතව පිහිටා තිබුණේ යැයි විශ්වාස කරන අමුණක් ඇසුරින් දැදුරු ඔයේ නිම්න දෙකටම ජලය ලබාගත් බවට සාක්ෂි වේ. එම අමුණ ඉදිකර තිබුණේ යැයි අනුමාන කෙරෙන ස්ථානයේ සිට මීටර් 800 ක් පමණ ඉහලින් දකුණු ඉවුරෙන් ආරම්භ වන මෙය වර්තමානයේ යෝධ ඇළ නමින් හැඳින්වේ.

මෙම ඇළ මාර්ගය ආරම්භක ස්ථානයේ සිට සැතපුම් 5 ක් පමණ දුරින් පිහිටි පන්කුලිය නම් ස්ථානයේ දී නැවත ඔයට සම්බන්ධ වේ. මෙම සම්බන්ධවීම පශ්චාත් කාලයේදී සිදුවූවක් බව ඉතා පැහැදිලිය. දැදුරු ඔයේ ස්වාභාවික වෙනස්වීමක් මෙම ස්ථානයේ සිදුවී ඇති අතර දැදුරු ඔය යෝධ ඇළ තෙක් බාදනය වෙමින් ගමන්කර ඇත. ඒ සමගම නැවත යෝධ ඇළ ඔස්සේ පිටතට

ගමන් කරන ආකාරය දක්නට ලැබේ. එතැන් සිට සැතපුම් දෙකක් පමණ පහලින් තවත් මෙවැනිම ස්ථානයක් හමුවේ. එම ප්‍රදේශය තෝරවටවන නමින් හැඳින්වේ. එතැන් සිට ක්‍රමයෙන් දැදුරු ඔසෙන් ඇත්වන යෝධ ඇළ පල්ලම ප්‍රදේශයට ගමන් කරනු ලබයි.

වම් ඉවුරේ ඇළ මාර්ගය වර්තමානයේ නම්මැන්නා ඇළ නමින් හඳුන්වයි. මෙම ඇළ මාර්ගයේ ආරම්භක ස්ථානය කැලැවෙන් වැසී ඇතිමුත් එතැන් සිට ඇරඹෙන ඇළ මාර්ගය විලගම වැව දක්වා ඉතාමත් පැහැදිලිව හඳුනාගැනීමට පිලිවන. ඇළ මග දෙපස ඉවුරු හොඳින් තිබෙන අතරම ඇළ පතුල සමතලා ස්වරූපයකින් යුක්ත වේ. ඇළෙහි ස්වභාවය අනුව මෙය කෘත්‍රිම ඉදිකිරීමක් බව පැහැදිලිය. ඇළ මගෙහි ප්‍රමාණය හා ස්වභාවය අනුව මෙම ඇළෙන් ලබාගන්නා ලද ජලය අඩු ධාරිතාවයකින් යුක්ත වන්නට ඇත. මෙහි ජලය ප්‍රඵමයෙන් විලගම වැවට ගෙනගොස් අනතුරුව ඊට පහලින් පිහිටි වැව් කිහිපයකට යොමුකර තිබේ. මෙම ඇළ මාර්ගයෙන් උපෙකැලේ වැව අභිකියනගෙදර වැව අනුලක්ෂ්‍යාල මහවැව හා ගැටුලාව වැව යන වැව්වලට ජලය ලබාගත් බවට සාක්ෂි හඳුනාගත හැකිය.

දැදුරු ඔස හා ඒ ආශ්‍රිත පෝපණ ජල මාර්ගවල ඉදිකර තිබෙන අමුණුවලින් ආරම්භ වන ඇළ මාර්ග රාශියක් පිලිබඳව තොරතුරු අනාවරණය කරගත හැකිවේ. දැදුරු ඔස ආශ්‍රිතව බිහිවූයේ එම නිම්නයට ම කේන්ද්‍රගත වූ ස්වාධීන වාරි පද්ධතියකි. කලාපයේ ජල හිඟතාව පාලනය කර ගැනීම පිණිස අමුණු ආශ්‍රිතව ඉදිකරන ලද ඇළ මාර්ග උපයෝගී කරගෙන තිබෙන බව හඳුනාගැනීමට පුළුවන.

දැදුරු ඔසේ ප්‍රධාන පෝපණ ජල මාර්ගයක් වූ කොස්පොතු ඔස හරස්කොට ඉදිකරන ලද අලවල පුරාණ අමුණ මගින් ජලය ලබාගෙන ඇත්තේ කොස්පොතු ඔසේ දකුණු ඉවුරු ප්‍රදේශයට ය. අමුණට සැතපුම් කිහිපයක් පහලින් වූ කෝන්ගොඩ ප්‍රදේශයේ පැවති පුරාණ ජනාවාසය ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයට එම ඇළ මග ඔස්සේ ජලය රැගෙන ගොස් තිබෙන බව සිතිය හැකිවේ.

දැදුරු ඔසේ වැලිමළුව අමුණින් ඇරඹෙන ඇළ මාර්ගයෙන් ජලය ලබාගෙන ඇත්තේ දකුණු ඉවුරු බඳ ප්‍රදේශයේ වූ වැව් කිහිපයකට ය. මෙම ඇළ මාර්ගයේ සාක්ෂි එහි ආරම්භක අවස්ථාවේ හඳුනාගැනීමේ හැකියාව පවතී. එම ඇළ ඒ ආසන්නයේ ම පිහිටි මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ වැවක් වෙත යොමුකර තිබෙන බව පැහැදිලි ය. පුරාණ කිඹුල්වාන අමුණෙන් හරවා යැවෙන ජලය දකුණු සහ වම් ඉවුරු දෙක සඳහා ම නිකුත් කළ බවට සාක්ෂි හඳුනාගත හැකිය. වම් ඉවුරේ ඇළ මාර්ගය අමුණේ සිට මීටර් 250 ක් පමණ ඉහලින් වන්නට පිහිටා තිබෙන අතර ඉන් ලබාගන්නා ජලය එතැන් සිට කි.මී. 2 ක් පමණ ඇතින් පිහිටි ගල් වැව නමින් හැඳින් වූ පුරාණයේ පැවති විශාල වැවකට යොමුකොට ඇති බව හඳුනාගත හැකිය. පුරාණයේ දී ජලය ලබාගත් ගල් වැව නමින් හැඳින්වූ වැවෙහි ද වර්තමානයේ දක්නට ලැබෙන්නේ විශාල වැව් බැම්ම පමණි. ගල් පර්වත දෙකක් අතර බැඳ තිබූ යොමෝව්ව පසුකාලීනව විනාශකර දැමීමෙන් මෙම වැව විනාශයට පත්වී ඇත.

හක්වටුනා ඔසේ පුරාණ අමුණ මගින් ජලය ලබාගෙන ඇත්තේ එහි දකුණු ඉවුර ප්‍රදේශයට ය. අමුණු බැම්මට මීටර් 6 ක් පමණ ඉහලින් ඇළ මාර්ගය ආරම්භ වූ බවට සාක්ෂි වේ. ඇළට වතුර හැරියාමේ දී ඉවුර සේදියාම වැලැක්වීමට යෙදූ ආරක්ෂිත ගල් වර්තමානයේ ද ශේඵව පවතී. මෙම ඇළේ බැම්ම යෝධයා පිටල නමින් හැඳින්වූ බව ප්‍රදේශවාසීන් ප්‍රකාශ කරයි. එම බැම්මේ විශේෂත්වය වන්නේ ඇළේ බැම්ම එක් පසක පමණක් ඉදිකර තිබීමයි. හුමියේ උස් ස්ථානවලින් ඇළ මග ගැඹුරට කපමින් එය ඉදිරියට ගෙනගොස් ඇති බවට සාක්ෂි වේ. මැදගම වෙල නමින් හඳුන්වන ලද පුරාණ වෙල්යායට එමගින් ජලය ලබාගත් බවට ද තොරතුරු හමුවේ. ඒ අතරතුර මෙම ඇළ මාර්ගයෙන් අතර මග පිහිටි වැව්වලට ජලය ලබාදී ඇත. වදුරැස්ස, ගල්කැටියාව, නම්මැන්නාගම ඔස්සේ ගමන් ගන්නා මෙම ඇළ මාගම වෙල්යායෙන් පසු බල්ලා ඇළ නම් ස්වභාවික ජල මාර්ගයට නැවත එක්කොට තිබේ.

4.2. වැව් ආශ්‍රිත ජල සම්පාදනය

කෘෂි කර්මාන්තය වඩාත් සංවිධානාත්මක ලෙස කිරීමට අවශ්‍ය ජලය ලබාගැනීම වැවක් නිර්මාණය කිරීමේ මූලික පරමාර්ථය විය. වියළි කලාපීය කෘෂි කර්මාන්තයේ පදනම ලෙස වැව සැලකීමට පුළුවන. ගම්වැසියා හා වැව අතර පැවතියේ එකිනෙක වෙන්කළ නොහැකි දැඩි සම්බන්ධතාවයකි. විශේෂයෙන්ම වියළි කලාපීය ජනාවාස ව්‍යාප්තවී යාම, කෙත්බිම් ඇතිවීම හා වැව් නිර්මාණය වීම යන අංශ තුළ එකිනෙකට බද්ධවූ ක්‍රියාවලියක් ලෙස හඳුනාගත හැකිය.

"ගමට වැවක්" යන සංකල්පය වියළි කලාපීය ප්‍රදේශවලට බෙහෙවින් සාධාරණ අදහසකි. ලොකු හෝ කුඩා වැව් නොමැති ගමක් මෙම ප්‍රදේශයෙන් සොයාගැනීම අසීරුය. වර්තමානයට වඩා පුරාණයේ දී වියළි කලාපීය ජනාවාසකරණය වැව් ආශ්‍රිතව වැඩියෙන් සිදුවී ඇත. මේ නිසා ඔවුන්ට වැව සම්පත් දායකයකු ලෙස කටයුතු කරන බව පැහැදිලිය. කිසියම් ප්‍රදේශයක වැවක් ඉදිකිරීම ප්‍රධාන වශයෙන් කෘෂි කාර්මික අරමුණු කෙරෙහි කේන්ද්‍රගත වුවද, තවත් ක්‍ෂේත්‍ර ගණනාවක් ඔස්සේ වැව තම සේවය ජනතාවට ලබාදීම සිදුකරලයි. දෛනික ජීවිතයට අදාළ ජල අවශ්‍යතා සපුරාගැනීම, ධීවර කටයුතු, ගුහන ජලය ආරක්‍ෂා කරලීම සහ පරිසරය සිහිල්ව තබාගැනීම ඉන් කිහිපයකි.

දැදුරු ඔය නිමිතය ජනාවාසවීමත් සමග ප්‍රදේශයේ කෘෂි කාර්මික කටයුතු සාර්ථකව පවත්වාගෙන යාම සඳහා විධිමත් ජල සම්පාදන ක්‍රමයක් අවශ්‍යය විය. මෙම අවශ්‍යතාවය සපුරා ගැනීම පිණිස ප්‍රදේශයේ විශාල වශයෙන් වැව් ඉදිකර ඇති බවට සාක්ෂි හඳුනාගත හැකිය. මෙයින් වැඩි ප්‍රමාණයක් කුඩා වැව් ගණයට අයත් වේ. ලංකාවේ ශේෂව තිබෙන ලොකු කුඩා වැව්වල වැඩි ව්‍යාප්තියක් දක්නට ලැබෙන්නේ දැදුරු ඔය ආශ්‍රිත නිමිතබද ප්‍රදේශයේ වීම මෙහිලා සැලකිය යුක්තකි.

පහසුවෙන් ගංගාශ්‍රිත ජලය ප්‍රයෝජනයට ගත නොහැකි ප්‍රදේශවල වගා කටයුතු සඳහා අවශ්‍ය ජලය රැස්කර ගැනීම පිණිස කෘතිම ක්‍රම උපයෝගී කරගෙන තිබේ. දැදුරු ඔය කලාපයේ ජනතාව සැම ගමකම කුඩා ග්‍රාමීය වැවක් ඉදිකරගෙන ඇත. දැදුරු ඔය මධ්‍ය ප්‍රදේශය නිරන්තර වැසි සහිත ගුම්පයක් නොවූ හෙයින් හා මුල් කාලීනව දැදුරු ඔයේ ජලය සෘජුවම වගා කටයුතු සඳහා යොදා ගැනීමට දැනුමක් හෝ අවශ්‍යතාවයක් නොතිබුණු හෙයින් ඒ සඳහා විකල්ප ක්‍රියා මාර්ග අනුගමනය කර තිබේ. ඒ අනුව වැසි ජලය රැස්කර ගැනීමේ අභිලාෂයෙන් හා ප්‍රදේශයේ කුඩා ජල මාර්ගවල ජලය රැස්කර ගැනීමේ අරමුණු ඇතිව කුඩා ග්‍රාමීය වැව් ප්‍රථමයෙන් ඉදිකරන්නට ඇත.

දැදුරු ඔය පෝෂක ප්‍රදේශයේ කෘෂි කර්මාන්තයට ඉවහල් වන වැව් ආශ්‍රිත ජල සම්පාදන ක්‍රම ක්‍රි.පූ. සමයේ සිටම බිහිවූ බවට ඓතිහාසික සාධක තිබේ. ඊදි වහාරයේ ක්‍රි.පූ. අවසාන භාගයට අයත් ලිපියක "පගමක" නම් වූ වැවක් පිලිබදව සඳහන් වේ (නිකලස්. 1979 පි. 125). ප්‍රදේශයේ වාරි නිර්මාණයක් සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු දැක්වෙන පැරණිම අවස්ථාව මෙය ලෙස සැලකිය හැකිය.

කුරුණෑගල - නාරම්මල මාර්ගයේ ගලලඬ විහාරයේ තිබෙන වසහ (ක්‍රි.ව. 67-111) රජුගේ ලිපියක "අමරගලක" නම් වූ වැවක් පිලිබදව සඳහන් වේ (නිකලස්. 1979 පි. 121). වාරියපොල - හලාවත මාර්ගයේ ගල්වල විහාරයේ ක්‍රි.ව. දෙවන සියවසට අයත් ලිපියක "බමරගගම හා මඩගම" නම් වූ වැව් දෙකක් පිලිබදව දක්වා ඇත (නිකලස්. 1979 පි. 121). මෙම වැව් ත්‍රිත්වය නිර්මාණය වී ඇත්තේ දැදුරු ඔයට නිරිත දෙසින් ගලා බසින කොළමුණු ඔය ආශ්‍රිතවය. මෙම ඔය පුරාණයේ හඳුන්වා ඇත්තේ කොළඹින්න නදී ලෙසිනි (ම.ව. පරි. 90 පෙළ 9-11). පඩුවස්නුවර ආසන්නයේ තිබෙන පුරණ පඩා වැව කරවා ඇත්තේ ද මෙම ඔය ආශ්‍රිතවයම ය. පාණ්ඩවාපිය, පාණ්ඩ වැව ලෙසින් හැඳින්වුණු මෙම වැව පළමුවෙන් විජයබාහු (ක්‍රි.ව. 1055-1110) රජු විසින් ප්‍රතිසංස්කරණය කරන ලදී (ම.ව. පරි. 90 පෙළ 49). දක්බිණ දේශය සංවර්ධන කාර්යයේදී පළමුවන පරාක්‍රමබාහු (ක්‍රි.ව. 1153-1186) රජු විසින් මෙම වැව වඩාත් විශාල කර ගොඩනගන ලද අතර, අනතුරුව එය බැණ සමුද්‍ර නමින් හඳුන්වනු ලැබිණ (ම.ව. පරි. 90 පෙළ 39-42).

දැදුරු ඔයේ ඉහළ ප්‍රදේශයේ වැලඳ ආසන්නයේ යටිවිල තිබෙන ක්‍රි.ව. දෙවන සියවසට අයත් ලිපියක "වකොර" නම් වූ වැවක් ද (නිකලස්. 1979 පි. 126), ඔයට ඊසාන දෙසින් වූ නැලව පිහිටි ලිපියක "විහරවලිය" නම් වූ වැවක් ද සඳහන් වේ (නිකලස්. 1979 පි. 119).

දැදුරු ඔය හා ඒ ආශ්‍රිත ජල මාර්ග පාදක කරගෙන වාරි කර්මාන්ත ඉදිකිරීම ආරම්භ කර තිබෙන්නේ මහසෙන් රජු විසිනි. දැදුරු ඔයේ පෝපණ ජල මාර්ගයක් වන කුම්හිල නදී හෙවත් කිඹුල්වානා ඔය හරස්කර කරවන ලද කුම්හිලවාපි හෙවත් කුම්බාලක වැව මේ රජුගේ වැදගත් වාරි කර්මාන්තයකි (මව. පරි. 38 පෙළ 48). සස්වන කාශ්‍යප, පළමුවන විජයබාහු හා පළමුවන පරාක්‍රමබාහු යන රජවරුන් විසින් නැවත ප්‍රතිසංස්කරණය කරන ලද කුම්බිලයොබ්බක වාපි හෙවත් කිඹුල්වානා වැව ලෙස මෙය හඳුනාගෙන තිබේ. දැදුරු ඔය ආශ්‍රිතව මහසෙන් රජු විසින් මහාගල්ලක වාපි නම් වූ විශාල වැවක් කරවා ඇත (මව. පරි. 37 පෙළ 48). නිකවැරටිය ආසන්නයේ පිහිටි මාගල් වැව මෙම පුරාණ වැව ලෙස හඳුනාගෙන තිබේ. මාගල් වැව පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් නැවත ප්‍රකෘතිමත් කර තිබේ (මව. පරි. 68 පෙළ 43). දැදුරු ඔයට ඊසාන දෙසින් පිහිටි හුළුගල්ල නම් වැව මහසෙන් රජු විසින් කරවන ලද සුළුගලු හෙවත් සුගුළුව වැව ලෙස හඳුනාගෙන ඇත (නිකලස්. 1979 පි. 113). වංසකතාවේ සිරුවැව ලෙස හඳුන්වා ඇත්තේ මෙම වැව විය හැකිය (මව. පරි. 37 පෙළ 49).

ධාතුසේන (ක්‍රි.ව. 455-473) රජු දැදුරු ඔයේ පෝපණ ශාඛාවක් වූ හක්වටුනා ඔය (සංඛට්ඨමානක නදී) ආශ්‍රිතව මාළුලිය වැව කරවා තිබේ (නිකලස්. 1979 පි. 118). පළමුවෙනි විජයබාහු රජු මෙම වැව ප්‍රතිසංස්කරණය කළ බව වූලවංසයේ දැක්වේ (මව. පරි. 60 පෙළ 48-53). ධාතුසේන රජු විසින් දැදුරු ඔයට නැගෙනහිර දෙසින් වූ දැනට මැද්දකැටිය වැව ලෙස හැඳින්වෙන පුරාණ සංගමු වැව කරවිය (නිකලස්. 1979 පි. 119). පළමුවන අග්ගබෝධි (ක්‍රි.ව. 571-604) රජු හිරිවඩ්ඪමාන වැව නැනවිය (මව. පරි. 42 පෙළ 8). දැදුරු ඔයට ආසන්න වැල්ලව පිහිටි හිරිවඩුන්න වැව ලෙස හඳුනාගෙන තිබේ.

පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු දක්ෂිණ දේශයේ පාලකයාට සිටි සමයේ දී හා මහ රජු ලෙස කටයුතු කරන සමයේ දී ප්‍රතිසංස්කරණය කරන ලද වැව් ගණනාවක් පිළිබඳව තොරතුරු අනාවරණය කරගත හැකිය (නිකලස්. 1959 පි. 77-80).

1. සෙට්ඨිවාපි - හෙට්ටිපොල පිහිටා ඇත.
2. අම්බවාසාවාපි - කොච්චිත්තන් විසින් නිකවැරටිය අසල වාසියාව වැව ලෙස හඳුනාගෙන ඇත.
3. සාදිග්ගාමවාපි - හාගිතමුව මහ වැව ලෙස නිකොලස් විශ්වාස කරන අතර නිකවැරටිය කට්ඨගාව ප්‍රදේශයේ පිහිටි හානිගම්මන වැව ලෙස මා විසින් විශ්වාස කරනු ලැබේ. පැරණි වැව් බැම්ම හා රළ පනාවේ අවශේෂ හඳුනාගත හැකිය.
4. මාලවල්ලිවාපි - හලාවත අසල මාලවල්ලිය වැව.
5. කණ්ණිකාරගල්ලකවාපි - වෙලන්ගොල්ල වැව.
6. සුකරග්ගාමවාපි - කොච්චිත්තන් විසින් දැදුරු ඔය වම් ඉවුරේ පිහිටි ඌරාපොත්ත වැව ලෙස හඳුනාගෙන ඇත.
7. මහකිරාලවාපි - නිකවැරටියට උතුරින් පිහිටි මහගිරිල්ල වැව.
8. කිරාවාපි - හලාවත ප්‍රදේශයේ පිහිටි කිරාවැව ලෙස කොච්චිත්තන් හඳුනාගෙන ඇත.
9. කරවිටිය - විලක්කවාපි බිංගිරිය ප්‍රදේශයේ පිහිටි කරවිට හා විලක්කාව වැව.
10. උදුම්බරාගමවාපි - දිවුල් වැව නමින් දැදුරු ඔය නිමිතයේ වැව් ගණනාවක්ම වේ.
11. මුනරුවාපි - හෙට්ටිපොල ආසන්නයේ මලගනේ මුහුන්නරු වැව.

12. කලලහල්ලිකවාසි - මඩහපොල වැව.
13. පොළොන්නරුවලවාසි - නිකවැරටියට තරමක් දුරින් පිහිටි පොළොන්නරුව වැව විය හැකිය.
14. මහාගල්ලකවාසි - නිකවැරටිය මාගල්ලේ වැව පැරණි වාරි නිර්මිතවල කොටස් හඳුනාගත හැකිය.
15. කුම්බිලසොබ්බවාසි - මහසෙන් රජු විසින් කරවන ලද අපලමුවන විජයබාහු රජු විසින් ප්‍රතිසංස්කරණය කරන ලද කිඹුල්වානා වැව.
16. පාණ්ඩවාසි - පඬුවස්තුවර ප්‍රදේශයේ පිහිටි ප්‍රධාන වැව ලෙස හඳුනාගෙන ඇත. එම රජු මෙම වැව විශාල කර තිබේ. පැරණි බියෝකොටුව අ වැව බැම්ම අ රළපතාව හා පිට වානේ සාක්ෂි හඳුනාගත හැකිය.

බතලගොඩ වැව පැරණි වාරි නිර්මාණයක් ලෙස හඳුනාගෙන තිබේ. ඍජුවම දැදුරු ඔස ආශ්‍රිතව ඉදිකර තිබූ මෙම වැවේ ආසන්නයෙන් ලැබී තිබෙන පුරාණ ඉදිකිරීම් සාධක ක්‍රි.පූ. අටසාන සමයට අයත්ය (Brohier, 1979 පි. 7). කුමාරදාස (ක්‍රි.ව. 513-522) රජු විසින් හා කළාණවතී (ක්‍රි.ව. 1202-1208) රජු විසින් බතලගොඩ වැව ප්‍රතිසංස්කරණය කර තිබේ. වැව බැම්මේ තිබෙන පුවරු ලිපියෙන් කළාණවතී රජු මෙම ප්‍රදේශයේ කල සංවර්ධන කාර්යයන් පිළිබඳව තොරතුරු ලබාගත හැකිය.

දක්බිණ දේශාධිපතිව සිටි පලමුවන පරාක්‍රමබාහු රජුගේ කාලය තුළ දැදුරු ඔස නිමිතයේ වැව නිර්මාණය හා ප්‍රතිසංස්කරණය සම්බන්ධයෙන් වර්ධනීය ස්වරූපයක් පෙන්වුම් කරයි. මීට අමතරව වංසකතාවල සඳහන් නොවන පුරාණ වැව කිහිපයක් ද හඳුනාගැනීමට හැකිවිය. මේ අතරින් ඇතැම් වැව වර්තමාන ප්‍රතිසංස්කරණයන්ගෙන් පසු භාවිත කරන අතර, සමහරක් සම්පූර්ණයෙන් ම විනාශවී ගොස් තිබේ. එවැනි වැව බොහෝමයක ශේෂව තිබෙන්නේ තැනින් තැන බිඳී ගිය වැව බැම්ම පමණකි. වැවට අදාළ සෙසු නිර්මාණාත්මක අංග විනාශ වී ගොස් තිබේ. පුරාණයේ දී ඉදිකරන ලද නමුත් පසුව සිදුකළ ප්‍රතිසංස්කරණයන්ගෙන් පසුව භාවිතයට ගැනෙන වැව්වල පුරාණ තාක්ෂණික අංග වර්තමානයේ දී දැකගත නොහැකිය. පුරාණ නටබුන් ඉවත්කර එම ස්ථානවල නව ගොඩනැගීම් සිදුකිරීම මෙම විනාශයට බලපාන ලද ප්‍රධාන හේතුවකි.

5. සමාලෝචනය

“ශ්‍රී ලංකාවේ පැරණි ජල කළමනාකරණ ක්‍රමවේදය මගින් වර්තමානයට ලබාගත හැකි ආදර්ශය” යන තේමාව ඔස්සේ ඉදිරිපත් කරනු ලබන මෙම පර්යේෂණ පත්‍රිකාව සඳහා පාදක වූයේ මා විසින් දැදුරු ඔස නිමිතයේ පැරණි වාරි කර්මාන්ත සම්බන්ධයෙන් සිදුකරන ලද අධ්‍යයනයන්ගෙන් ලබාගත් තොරතුරුය. දැදුරු ඔස ආශ්‍රිතව නිර්මාණය කෙරුණ වැව හා අමුණු අතර සම්බන්ධතාවය පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීමේ දී පැහැදිලි වන කාරණයක් වූයේ අමුණක් ඉදිකිරීමේ මූලික පරමාර්ථය සෑම විටම වැවකට ජලය සැපයීමක් ම නොවන බවය. වැවට ජලය සපයන අතරතුර එම ඇළ මග දෙපස කෘෂි බිම් සඳහා ජලය සැපයීම ද සිදුකර තිබේ. සුකර නිප්පර, කොට්ඨබද්ධ ආදී අමුණුවලින් ඇරඹෙන ඇළ මාර්ගවලින් ඒ බව පැහැදිලි වේ. මීට අමතරව ඇතැම් ඇළ මාර්ග ඍජුවම කෙත්බිම් කරා ජලය සැපයීම සඳහා පමණක් ම ඉදිකරන ලදී. දෝරදත්තික හා ජප්පර නිප්පර අමුණින් ඇරඹෙන ඇළ මාර්ගය මීට නිදසුනකි. එම ඇළ මාර්ග අටට පරිඝා කිරීමේ දී එම භූමිය කෙත්බිම් සඳහා යෝග්‍ය වූයෙන් ඒ සඳහා අවශ්‍ය ජලය ඇළ මාර්ග ඔස්සේ නිකුත්කිරීමට කටයුතු යොදා ඇති බව පෙනේ.

දැදුරු ඔයේ සුකර නිප්පර අමුණ, මාගල් වැව හා ඒ ආශ්‍රිත කෙත්බිම් අතර පවතින සම්බන්ධතාවය පිළිබඳ පරීක්ෂා කිරීමේ දී පැහැදිලි වන්නේ අමුණේ දායකත්වයෙන් වැව නිරතුරු ක්‍රියාකාරීව පැවති බවය. ඒ අනුව වැව් යටතේ වූ කෙත්බිම් දෙකත්තයේම වගා කිරීමට හැකි වූ බව අනුමාන කළ හැකිය. වැවේ ප්‍රමාණය හා එමගින් පෝෂණය වූ කෙත්බිම් ප්‍රමාණය අනුව පැහැදිලි වන්නේ වැවේ දැරිය හැකි උපරිම ජල ධාරිතාවය එම කෙත්බිම් සඳහා ප්‍රමාණවත් නොවන බවකි. මේ නිසා සුකර නිප්පර අමුණ මගින් නිරන්තර ජල සැපයුමක් මාගල් වැවට ලබාදී තිබේ. වැවේ ඝය වන ජල ප්‍රමාණය එම සැපයුම මගින් සපුරාගැනීමට හැකිවීමෙන් කෙත්බිම් සඳහා අවශ්‍ය සම්පූර්ණ ජල ප්‍රමාණය නිකුත් කිරීමේ හැකියාව ලැබී තිබේ. මීට අමතරව අමුණ මගින් ජලය සැපයූ විශාල වැව් ජල ගබඩා ලෙස ද ක්‍රියාකරන්නට ඇති අතර එම වැව්වලින් ඒ අවට පිහිටි කුඩා වැව්වලට ජලය සම්පාදනය කිරීමට හැකිවීම නිසා එම වැව් සමග වූ කුඹුරු ද සාර්ථක ලෙස වගාකරන්නට ඇත. තවද මාගල් වැව යටතේ වූ උප වැව් පුරාවාලිමෙන් අනතුරුව එම වැව් යටතේ වූ කෙත්බිම් වගාකරන්නට ඇත. මෙම සියළු කාර්යයන් සඳහා ප්‍රයෝජනයට ගෙන ඉතිරි වූ ජලය (වෙල්පහු වතුර) නැවත කොටසබද්ධ අමුණට ඉහලින් දැදුරු ඔයට එකතු කිරීමෙන් එම අමුණ සඳහා ජලය නැවත ප්‍රයෝජනයට ගැනීමට හැකිවිය.

පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රාජ්‍ය සමය ශ්‍රී ලංකාවේ වාරි කර්මාන්ත ඉතිහාසයේ ස්වර්ණමය අවධිය ලෙස සැලකිය හැකිය. මෙම රජු විසින් තනන ලද හෝ ප්‍රකෘතිමත් කරන ලද වැව්, අමුණ, ඇළ මාර්ග හා සොරොච්චි සංඛ්‍යාවන්හි ප්‍රමාණය ඉතා විශාලය (මව. පරි. 68 හා 79). මේ සම්බන්ධයෙන් ඓතිහාසික මූලාශ්‍රවල මෙන්ම පුරාවිද්‍යාත්මක සාධකවලින් තොරතුරු ලබාගත හැකිය. මේ අනුව මීට සමකාලීනව පුරාණ ලෝකයේ පැවති උසස්ම වාරි තාක්ෂණය පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රාජ්‍ය සමයේදී ශ්‍රී ලංකාවේ පැවති බව නිගමනය කිරීමට පිලිවන. ඔහුට මෙවැනි විශිෂ්ඨ සේවයක් වාරි කර්මාන්තය සඳහා ඉටුකිරීමට අවශ්‍ය මූලික පසුබිම හා පුහුණුව ලැබුණේ හෙතෙම දක්බිණ දේශයේ පාලකයාව සිටිමින් දැදුරු ඔය නිමිතයේ වාරි කර්මාන්ත දියුණු කිරීමෙනි.

දැදුරු ඔය නිමිතයේ ඉදිවුණු අමුණ, ඇළ මාර්ග හා වැව් පරාක්‍රමබාහු රාජ්‍ය සමය වනවිට එකිනෙකට බද්ධ වූ වාරි පද්ධතියක් ලෙසින් ක්‍රියාත්මක වන අයුරින් ගොඩනගා තිබේ. "අභියෝගය ජයගැනීම" යන සංකල්පය මේ සඳහා සාජුවම බලපා ඇත. මේ අනුව දැදුරු ඔය ආශ්‍රිතව බිහිවූයේ එම නිමිතයට ම කේන්ද්‍රගත වූ ස්වාධීන වාරි පද්ධතියක් බව නිගමනය කළ හැකිය. ඒකාබද්ධ ව්‍යාපාරයක් ලෙස මෙම පද්ධතිය ගොඩනැගීමෙන් අපේක්ෂා කරන්නට ඇත්තේ ජලය අඩු වැඩිවීම අතර නිරතුරු වෙනස්වන ස්වරූපයකින් යුතු දැදුරු ඔයෙහි ජලයෙන් උපරිම ප්‍රයෝජනය ලබාගැනීමය. මේ සඳහා පුර්ව සැලසුමක් හා සංවිධානයක් තිබුණු බව පැහැදිලිය. උපයෝගීත්වය නිසි ලෙස හඳුනාගෙන එයට ගැලපෙන පරිද්දෙන් මෙම වාරි නිර්මාණ ස්ථාන ගතකර තිබේ. ජලය නමැති ස්වාභාවික සම්පතේ එක් තැනක සිට තවත් තැනකට ගලා යන ස්වභාවය නිසි අයුරින් පුරාණ වාරි තාක්ෂණයේදී ප්‍රයෝජනයට ගත් අයුරු දැදුරු ඔය වාරි මාග්ධිවලින් මොනවට පිලිබිඹු වේ.

මෙම පද්ධතියේ ක්‍රියාකාරීත්වය නිසා ක්‍රමාණුකූල ජල සංසරණයක් ඇති වේ. මෙමගින් ජලය අවස්ථා ගණනාවකදී ම භාවිතා කිරීමට හැකිවන බැවින් ජලය ඝයවීම අවම කරගැනීමට ද හැකියාව ඇත. මෙවැනි ජල සංසරණ වර්ග දෙකක් දැදුරු ඔය නිමිතයෙන් හඳුනාගැනීමට පිලිවන.

- I. අමුණ - වැව - කෙත්බිම් අතර ජල සංසරණය.
- II. අමුණ - කෙත්බිම් අතර ජල සංසරණය.

දැදුරු ඔය වාරි පද්ධතිය නිර්මාණය කිරීමේ දී මෙවැනි ජල සංසරණ ඒකක ගනනාවකගේ සම්බන්ධතාවයක් තිබෙන පරිද්දෙන් ගොඩනගා ඇත. මීට අමතරව අතු ගංගා ඔස්සේ එන ජලය ද ප්‍රයෝජනයට ගැනීමෙන් අනතුරුව දැදුරු ඔයට එකතු කිරීමෙන් නැවත වතාවක් භාවිතයට ගැනීමේ අවස්ථාව සලසා ඇත. මේ අනුව පැහැදිලි වන්නේ දැදුරු ඔය නිමිතයේ ජලයෙන් ඒ වන

විට උපරිම ප්‍රයෝජනය ගෙන තිබෙන බවකි” පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු දක්වන දේශාධිපතිව සිටි සමයේ ඉදිරිපත් කළ;

“අතසින් වැටුණ එකඳ දිය බිඳක් පවා මනුෂ්‍යය ප්‍රයෝජනයට නොගෙන මුහුදට ගලා නොයා යුතුය”

යන ප්‍රකාශය තහවුරු වන ආකාරයෙන් දැදුරු ඔය ආශ්‍රිත වාරි පද්ධතිය ඉදිකර තිබෙන බව මේ අනුව නිගමනය කිරීමට පිලිවන.

අමුණු හා වැව් ප්‍රධාන කොටගත් මෙම වාරි පද්ධතියේ විහිදීම නිසා ප්‍රදේශයේ තිබෙන වියළි ස්වභාවයෙන් යුතු පාරිසරික තත්වයේ පාලනය වීමක් එකල සිදුවන්නට ඇති බව අනුමාන කළ හැකිය. මෙම පද්ධතිය උපරිම තත්වයෙන් ක්‍රියාත්මක වූණු අවධියේ නිරන්තරයෙන් අමුණු, ඇල මාර්ග, වැව් හා කෙත්බිම් අතර ජලය සංසරණයවීමක් සිදුවූ අතර එම ජලයෙන් කිසියම් ප්‍රමාණයක් වාෂ්පීකරණ ක්‍රියාවලිය මගින් වායුගෝලයට එකතුවීම නිසා ‘ප්‍රදේශය සිසිල්’ ස්වභාවයකින් යුක්ත වන්නට ඇත. එලෙස සංසරණය වන ජලයෙන් තවත් කොටසක් පොළවට උරා ගැනීම සිදුවන අතර මේ නිසා ප්‍රදේශයේ ගුගත ජල මට්ටම ඉහළයාම සිදුවේ. මෙවැනි හේතූන් මගින් ප්‍රදේශයේ වනාන්තර හා දිගු කාලීන බෝග සරුවීමෙන් සමකාලීන පාරිසරික තත්වයේ පැහැදිලි වෙනසක් එකල තිබෙන්නට ඇත. මෙම තත්වය නිසා භූමිය මතුපිට ජලයේ ආරක්‍ෂාවීම සිදුවේ. ඒ හේතුවෙන් ප්‍රදේශයේ දිය උල්පත් හා ස්වභාවික කුඩා ජල මාර්ග ක්‍රියාත්මක තත්වයෙන් පවතින්නට ඇත. මේ නිසා එවැනි ජල මාර්ග ආශ්‍රිතව ගොඩනැගුණු කුඩා වැව්වල ජලය රැස්වීමෙන් එම වැව් යටතේ වගාකරන කෙත්බිම් වඩාත් සාර්ථක ප්‍රතිඵල ගෙන දෙන්නට ඇති බව නිගමනය කළ හැකිය.

දැදුරු ඔය නිම්නයේ විනාශවී ගොස් තිබෙන වැව් විශාල ප්‍රමාණය සම්බන්ධයෙන් පරික්‍ෂාකරන විට පැහැදිලි වන්නේ සශ්‍රීක ප්‍රදේශයක සංවිධානාත්මක ලෙසින් ජනාවාස පිහිටුවාගත් විශාල ජන පිරිසක් සිටි බවය. එහෙත් මෙම වැව් සියල්ලම කෙටි කාලීන ක්‍රියාවලියක ප්‍රතිඵලයක් ලෙස හැඳින්විය නොහැකිය. අනුරාධපුර මුල් යුගයේ සිට ක්‍රමයෙන් වැඩි වූ ජනතාවගේ කෘෂිකාර්මික හා වෙනත් ජල අවශ්‍යතාවයන් සපුරාලීම පිණිස මෙම වාරි නිර්මාණ විවිධ අවස්ථාවන්හි දී ඉදිවන්නට ඇත. පළමුවන පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් දැදුරු ඔය නිම්නයේ ලොකු - කුඩා සියළු වාරි කර්මාන්ත සම්බන්ධ වන සේ වඩාත් සංවිධානාත්මක සුවිශාල වාරි පද්ධතියක් නිර්මාණය කරන ලද්දේ මෙම කලාපය තව දුරටත් සශ්‍රීක කිරීමේ අදහස ඇතිවය. එහෙත් මෙම තත්වය පොළොන්නරු රාජධානිය බිඳවැටීමත් සමගම එතරම් කාලයක් පැවතුණේ නැත. ඉන් අනතුරුව එළඹුණු දඹදෙණි යුගයේ හා කුරුණෑගල යුගයේ දී මෙම වාරි කර්මාන්ත යම්තාක් දුරකට ක්‍රියාකාරී ස්වභාවයකින් පවතින්නට ඇත. ඉන් පසු මෙම වාරි පද්ධතිය ක්‍රමයෙන් විනාශ වී යන්නට ඇති බව අනුමාන කිරීමට පිලිවන.

දැදුරු ඔය නිම්නයේ වාරි පද්ධතිය බිඳවැටීමට තුඩු දුන් ප්‍රධාන හේතුව ලෙස සැලකිය හැක්කේ දේශපාලන අස්ථාවරත්වය නිසා වාරි කර්මාන්තයට තිබුණු රාජ්‍ය අනුග්‍රහය නොලැබීමෙන් ඒවා නිසි පරිදි නඩත්තු නොවීමය. ඒ සමගම ජනතාව මෙම ප්‍රදේශ අතහැර යූර්පයට වාරිමාර්ග කටයුතු අතවශ්‍ය වූ නිරිතදිග තෙත් කලාපයට සංක්‍රමණය වීම සිදුවිය. මේ හේතුවෙන් ප්‍රදේශය ජනශුන්‍ය වූ අතර ඉතිරි වූ කුඩා ජන කණ්ඩායම් සඳහා තම කෘෂි කාර්මික අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීම පිණිස කුඩා වාරි ක්‍රම ප්‍රමාණවත් වන්නට ඇත. විශාල වාරි මාර්ග නඩත්තු කිරීමේ ශක්තියක් එම ජනතාවට නොමැති වීමෙන් ඒ කෙරෙහි පැවති අවධානය ක්‍රමයෙන් අඩුවී යාම නිසා මෙම ඉදිකිරීම් ක්‍රමයෙන් දුර්වල වන්නට ඇති බව අනුමාන කළ හැකිය. පශ්චාත් කාලීනව එළඹී විවිධ ස්වභාවික විපත් හා මානව ක්‍රියාකාරකම්වල ප්‍රතිඵල ලෙස මෙම වාරි පද්ධතියේ සුවිශේෂී ඉදිකිරීම් විනාශවී යන්නට ඇත.

වර්තමානයේ දැදුරු ඔය නිම්නය වඩාත් වියළි සහගත තත්වයකට පත්වීමට හේතුවූ ප්‍රධාන කාරණය ලෙස හඳුනාගත හැක්කේ අනාධිමත් කාලයක් පුරා මෙම නිම්නයේ ක්‍රියාත්මක වූ ලොකු

කුඩා වාරි නිර්මාණ සියල්ල ඒකරාශී වූ පැරණි වාරි කිරිමානිත ජාලය බිඳ වැටීමය. නිමිතයේ පිහිටි යකඩපත වැට, මාදතු වැට, හානිගම්මන වැට, පඩා වැට වැනි විශාල වැටි විනාශවී යාම, කුඩා ග්‍රාමීය වැටි විශාල ප්‍රමාණයක් අතහැර දැමීම හා දැඳුරු ඔය ආශ්‍රිත අමුණු පද්ධතිය බිඳ වැටීම වැනි හේතූන් මත අවශ්‍යය ජල සම්පාදනය ක්‍රමවත් ලෙස සැලසීමට නොහැකිවීම හේතුවෙන් මෙම තත්වය ඇතිවූ බව පැහැදිලිය.

පරිශීලිත ග්‍රන්ථ

ගයිගර්. ඩබ්.-1969. මධ්‍යකාලීන ලංකා සංස්කෘතිය. පරිවර්තනය. කොළඹ. ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.
 තෙන්නකෝන්. එ. සු. ඒ.-2005. වියළි කලාපීය පරිසරානුගත සංවර්ධනයක් සඳහා ඵල්ලංගාව. කොළඹ. ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.
 ධීරානන්ද. එච්. හිමි.-2004. රාජ්‍යත්වය, රාජ්‍යය සහ ආගම. වරාකාපොල. ආර්ය ප්‍රකාශකයෝ.
 නිකොලස්. සී. ඩබ්.-1959. මහා පරාක්‍රමබාහු රජතුමාගේ වාරි කිරිමානිත. පොළොන්නරු යුගය. සංස්කරණය. දෙහිවල. තිසර ප්‍රකාශකයෝ. 61-80.
 නිකොලස්. සී. ඩබ්.-1961. පුරාණ වාරි මාර්ග ක්‍රම. අනුරාධපුර යුගය. සංස්කරණය. කැලණිය. විද්‍යාලංකාර විශ්ව විද්‍යාලය මුද්‍රණාලය. 289-303.
 නිකොලස්. සී. ඩබ්.-1979. පුරාතන හා මධ්‍යතන ලංකාවේ ඓතිහාසික ස්ථාන විස්තරය. පරිවර්තනය. දෙහිවල. රාජකීය ආසියාතික සංගමය (ශ්‍රී ලංකා ශාඛාව). තිසර ප්‍රකාශකයෝ.
 පිරිස්. ආර්.-1964 (2001) සිංහල සමාජ සංවිධානය. පරිවර්තනය. බොරැල්ලේගමුව. විසිදුණු ප්‍රකාශකයෝ.
 බස්නායක. එච්. ඩී.-1997. පුරාණ ශ්‍රී ලංකාවේ ජලජ ශිෂ්ටාචාරය. කොළඹ. ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.
 බස්නායක. එච්. ඩී.-2001. ශ්‍රී ලංකාවේ ශිෂ්ටාචාරය I. කොළඹ. ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.
 බ්‍රෝහියර්. ආර්. එල්.-2002. ලක්දිව පුරාතන වාරි මාර්ග. පරිවර්තනය. කොළඹ. මහවැලි කේන්ද්‍රය.
 මහාවංශය-1969. සංස්කරණය. රත්නාකර පොත් ප්‍රකාශකයෝ, කොළඹ.
 මහවැලිවංශය-1984. කාණ්ඩය 1 හා 2. කොළඹ. මහවැලි සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය.
 රණවැල්ල. එස්.-2004. සිංහල සෙල්ලිපි වදන් අකාරාදිය. කොළඹ. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව.
 ලංකා විශ්ව විද්‍යාලයේ ලංකා ඉතිහාසය -1964 (2000) සංස්කරණය. කාණ්ඩය I භාගය II. කැලණිය. කැලණිය විශ්ව විද්‍යාලය.
 Arumugam, S. – 1969 – Water Resources of Ceylon. Colombo.
 Brohier, R. L.– 1934 (1979) –Ancient Irrigation Works in Ceylon. Part I – III, Colombo.
 Paranavitana, S. – 1970 – Inscription of Ceylon, vol I. Archaeological Survey of Ceylon. Colombo.
 Parker, H. – 1889 – Irrigation in the North Western Provinces Report on the Proposed Deduru Oya Project. Vol III Government Printer. Colombo.